

МІСЦЕ ДОГОВОРУ ФАКТОРИНГУ У ДОГОВІРНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Питання стосовно місця договору факторингу викликає значну дискусію серед представників правової доктрини, а тому це призводить до відсутності єдиного підходу до розуміння даного питання та потребує подальшого дослідження.

Одні науковці відносять факторинг до договорів, предметом яких є позиково-кредитні операції. Цілком зрозуміло, що такі договори побудовані за принципом договору позики або кредитного договору.

Для прикладу, Науково-практичний коментар Господарського кодексу України факторинг визначає як банківську кредитну операцію (*Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / О. А. Беляневич, О. М. Вінник, В. С. Щербина та ін. ; за заг. ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 776 с.*).

О. Бабич називає факторинг видом кредитування, який полягає у передачі боргової вимоги продавця (за договором купівлі-продажу) фактору, яку останній повинен профінансувати в повному обсязі, з вирахуванням винагороди за факторингові послуги, незалежно від того чи боржник здійснив погашення боргу, чи ні (*Бабич О.М. Застосування факторингу в операціях з експорту товарів в Україні / О.М. Бабич // Наукові записки НаУКМА. – К. : НаУКМА, 2001. – Т. 19 : Спеціальний випуск : у 2-х ч. – Ч. 1. – С. 256-259*).

І.А. Безклубий піддає серйозній критиці вказаний вище підхід. Він зазначає, що предмет факторингу відрізняється кардинально від предмету договору позики чи кредиту. Наприклад, за договором факторингу повернення грошової суми здійснює не клієнт, а його боржник, а також сума боргової вимоги дуже часто не збігається з сумою фінансування, що надане фактором (*Безклубий І.А. До питання про юридичну природу договору факторингу / І.А. Безклубий // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – №3. – С. 90-95*).

Також існує думка про те, що договір факторингу є різновидом посередницьких договорів. Для прикладу, Т. Гаврилук вважає, що потрібно

спочатку дослідити сам термін «факторинг», а потім досліджувати його юридичну природу. «Факторинг» походить від англійського слова «посередник, агент». Це говорить про те, що договір факторингу містить ознаки посередницьких послуг, які надаються спільно із послугами кредитування (*Гаврилюк Т.В. Факторинг як інструмент фінансової підтримки бізнесу / Т.В. Гаврилюк // Экономика Крыма. – 2012. – № 2. – С. 181-184*).

О. Бабак також відносить факторинг посередницьких договорів. Вона зазначає, що ознаки посередницького договору проявляються в тому, що фактор за певну винагороду одержує від клієнта право на стягнення боргової вимоги та інкасування цієї дебіторської заборгованості, одночасно з цим посередник (фактор) здійснює фінансування клієнта (*Бабак О.А. Ринок факторингових послуг: проблеми розвитку та перспективи / О.А. Бабак // Економічний вісник університету : зб. наук. пр. учених та аспірантів / ДВНЗ «Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди». – Переяслав-Хмельницький : ПХДПУ, 2010 – Вип.15/1. – С. 191-195*).

Інша частина вчених переконана, що договір факторингу є окремим комплексним договором, оскільки факторинг є складною конструкцією, що може поєднувати у собі елементи догово-рів позики, кредиту, депозиту, договору платного надання фінансових послуг, цесії тощо.

М. Чиж зазначає, що факторингом є комплекс фінансових послуг, що включають в себе послуги бухгалтерського, інформаційного, страхового, юридичного та іншого обслуговування, які надаються фактором клієнту за певну плату, а клієнт взамін передає грошову вимогу до боржника (*Чиж М.Д. Факторинг как инструмент финансирования внешнеэкономической деятельности : автореф. дис. ... кандидата экономических наук : 08.00.14 / С.-Петерб. ун-т экономики и финансов. - Санкт-Петербург, 2005. - 19 с.*).

А.В. Токунова також вказує на комплексний характер договору факторингу і визначає його як фінансове посередництво, що здійснюється за винагороду фактором, та полягає у відступленні боргової вимоги клієнта на користь фактора з метою для отримання клієнтом фінансування в розмірі вартості такої вимоги, а також веденні обліку дебіторської заборгованості, пред'явленні до сплати рахунків та наданні інших послуг, пов'язаних із даною вимогою (*Токунова А. В. Правовий*

режим факторингу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / А. В. Токунова; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. - Донецьк, 2012. - 19 с.).

З огляду на наведені вище погляди науковців, можна зробити висновок, що існує три основних підходи до розуміння теоретичного питання стосовно місця договору факторингу у договірному праві. Перший підхід передбачає те, що договір факторингу є окремим видом договору позики чи кредиту. Другий визначає його як посередницький договір. Третій характеризує договір факторингу як комплексний договір (змішаний договір), що містить в собі елементи інших договорів, але в той же час має свої відмінні особливості. Останній підхід є найбільш поширеним та найбільш вдалим, на нашу думку. Тому можемо сказати, що договір факторингу займає самостійне місце в договірному праві України і є окремим видом змішаних договорів, що поєднує в собі ознаки кредитного та посередницького договорів.